

Az Erdélyi Magyar Szó egy esztendeje

Tallózva a romániai magyarságnak a két világháború közt rendkívül gazdag sajtójában, álljunk meg egy jövőre kereken negyven esztendőes hetilapnál, a Kolozsvárt megjelent *Erdélyi Magyar Szónál*. A lap — nevezzük röviden EMSZ-nek — szerény formátumban s többnyire mindössze négy oldalon a maga időkeretében, 1939. június 18-ától 1940. június 28-áig, nem kevesebbet képviselt, mint előjátékát mindannak, ami mára a romániai magyarság sokoldalú (s fejlődésében még korántsem befejezett) kibontakozásának felfogható.

Kétszeres illegalitás rejlett a lap mögött: az üldözött Román Kommunista Párt irányítása és a királydiktatúra erőszakos intézkedései folytán szintén illegalitásba kényszerült MADOSZ — Magyar Dolgozók Szövetsége — folytatólagos mindennapi munkássága. Mind a kommunista, mind a népi irányítás célját világosan kimondta a lap beköszöntője, mely szerint: „Az Erdélyi Magyar Szó a mához szól. A romániai magyar tömegek mindennapi életmegnyilvánulásainak és gondjainak tükré kíván lenni, sérelmeinek őszinte szószólója, feleletre váró kérdései között hűséges útmutatója, az országban élő népek jogegyenlőségének, békés együttélésének s a román és magyar nép önvédelmi egységének harcosa. Az EMSZ a nép lapja törekszik lenni, a népe, a szó legigazibb értelmében, mely a kisemberek nagy többségét, a nemzet derékhadát jelenti.“

Ami már a beköszöntőből is kielemezhető, az a lap történetében mindvégig egyként jelenti a tömegek megszólaltatásának eredeti szerkesztéstechnikáját és a tömegek érdekeit tudományosan összegező politikai irányadást. Méltóan idézzük tehát a lap emlékeit, ha egyaránt kitérünk mind a munkás- és parasztlevelezők előtérbe hozott rendszerére, mind pedig arra az ideológiai tisztánlátásra, mellyel egy kis lap feledhetetlen módon szembe tudott fordulni a második világháború rémével s a románságot, magyarságot, egész Kelet-Európát fenyegető hitlerista hódítás veszedelmével. Mindkét kulcsponton a dolgok gyökeréig egyszerűsödött a lap világos mondandója, ezért a lap nem múltat zárt, hanem jövőt nyitott a történelem nagy fordulásai közt.

Táncsics Mihály lapja, az 1848-as *Munkások Újsága* volna csak a magyar sajtótörténetben ehhez a kolozsvári laphoz hasonlítható. Cikkeinek túlnyomó többségét akkor névvel szereplő, mára névtelen, de emberségükben örök kisemberek írták, s a főszerkesztő, a később meggyőződéséért vértanúhalált szenvedett Szabó Árpád, egy székelly földműves család első nadrágosa, a sokszor nehezen olvasható, ákombákomos üzemi és falusi jelentések szorgalmas megszerkesztésében találta meg áldozatos feladatát, ugyanúgy ragaszkodva nyelvhelyességhez a nyelvtan, mint őszinteséghez a tényközlés fókán. Teljes korrajz tárul elénk az EMSZ levéltanyagából. Egy év alatt szinte az egész ország magyarul lakta tájainak életanyaga — cselédek, zsellérek, kispapok, üzemi munkások, kisiparosok sorsa — elevenedik itt meg, s jellemzőül ragadjunk ki néhány címet: *Ki törődik a szegény napszámossal?; Hogyan lesz a szőlőből kamat?; Szervezetet a földnélküli bérmunkásoknak!; Hogyan tengeti életét a kubikos munkás?; Gyergyóalfalu az adatok tükrében; Egységesen sorakoznak fel a marosvölgyi fűrésztelepek dolgozói* — és folytathatók oldalakon át.

Hogy mennyire tudatos szerkesztési módszerről van szó, vagyis nemcsak alkalmi rovat-töltelékről, hanem a lap gerincét alkotó társadalmi számadásról, azt eléggé elárulja a lap fõmunkatársának, Nagy Istvánnak egy kis cikksorozata, mely *Levelezõink írásleckéje* címmel elébe sietett a levelezõknek, jóízûen s egyben politikai nevelõként is oktatta mezõk és üzemek dolgozóit, hogyan fogalmazzanak.

Az ilyenyszerû oktatásnak volt köszönhetõ, hogy a Makszim Gorkij híres irodalmi kezdeményezésére visszavezethetõ Népi Toll Versenyére nem kevesebb, mint 90 pályamû érkezett, a legkülönbözõbb foglalkozási kategóriák egy-egy napjának õszinte leírásával. Mi lett ezzel az anyaggal? A realista írók Erdélyi Enciklopédia könyvkiadója egy ízben meghirdette, hogy megjelenteti, de közbejötték a világesemények, s elmaradt a kiadás. Hasznos dokumentum volna ez akár ma is arról a korról, szemléltetve a népet úgy, ahogy a pályázati felhívás mondta: „... a népet, amely a romániai magyar életet valójában és teljességében éli.“

Míg egyfelõl a nyelvleckék a levelezõk színvonalát emelték, másfelõl a lap politikai munkatársai közvetlen, közérthetõ, világos kifejezéssel figyelmeztették a

legelhanyagoltabb rétegeket is a közelgő megpróbáltatásokra. *Egymás kezét fogva* című vezércikkében Bányai László vési a lelkekbe: „Dolgozó a dolgozóval soha nem kellett tömörebb sorokban nekifeszítse a mellét mindenkivel szemben, aki mindennapos jogos kenyerére támad. Magyar a magyarhoz sohasem kellett közelebb álljon, mint most, független szellemi öröksége védelmében. Magyar és román sohasem kellett szorosabbra fogja egymás kezét, mint most, közös szabadsága kiharcolásában.” Az EMSZ lépésről lépésre beszámol a fasiszta előtörésről, az angol kormány tétovázásairól, az egész világra kiterjeszkedő hitleri összeesküvés Berlin—Róma—Tokió háromszögéről, a német imperializmusról, amely Ausztria és Csehország bekebelezése után már Lengyelországra tör, a zuhanóbombázók rettentetéről... A munkás- és parasztlevelezők lapjába Józsa Béla, Kovács Katona Jenő, Nonn György (Vadai György írói néven), Balogh Edgár, Vincze János kapcsolódik be egy-egy felvilágosító vezércikkkel, jegyzettel, politikai kommentárral. A lap alap gondolata a román, magyar és bármely más nemzetiségű dolgozók összefogása a közös gazdasági és társadalmi elnyomással s a mindnyájukat fenyegető barna veszedelemmel szemben. „Nincs szükségünk olyan eszmékre, amik az egyik nép felsőbbrendűségét hirdetik a másik felett, mert mi az emberi testvériségben hiszünk, s az egyenlőségben” — szögezi le az EMSZ egyik ideológiai írása.

És ahogyan irodalmi téren a Népi Toll Versenye jelentett csúcspontot, úgy közügyekben a Népi Találkozó programjának közzétételével is tetőzött az EMSZ a maga pályáján. 1939 szilveszterén illegális értekezletet tartott Kolozsvárt a MADOSZ, s az itt elhangzottakat foglalta programba a lap mellékleteként megjelent röpirat. Bukarest főváros, valamint Alsó-Fehér, Arad, Bihar, Brassó, Csík, Kolozs, Maros, Máramaros, Putna, Szamos, Szatmár, Temes, Torda-Aranyos és Udvarhely megye magyar dolgozóinak küldöttéi írták alá a 8 fejezetre osztott határozatot, mely valójában tovább vitte, egyetemesen népivé fejlesztette az 1937-es Vásárhelyi Találkozókra főleg értelmiségiekre korlátozott demokratikus fellépését.

Mint ismeretes, a Tamási Áron elnökkletével s a baloldali *Korunk* írói csoportja, a MADOSZ és a munkásság képviselőinek jelenlétében lezajlott Vásárhelyi Találkozó a történelmileg egymásrataltságbán élő románok és magyarok számára úgy igyekezett a szabad testvéri egyesülés lehetőségeit előmozdítani, hogy „a nemzeti álmaiban beteljesült és Gyulafehérvár magas szelleméhez felemelkedni tudott román néphez és irányítóihoz” fordult a lelki kibékülés módjának keresésében. Erre a kezdeményező lépésre hivatkozott az 1939-es Népi Találkozó, amikor a fasiszta tengelypolitika megtévesztő nacionalista jelszavai helyett a román dolgozókkal és haladó értelmiségiekkel való megegyezést kereste. Történelmi kulcsfogalom itt Gyulafehérvár a maga 1918-as határozataival, melyek éppen úgy eleget tettek a román nemzeti egyesülés demokratikus óhajának, mint ahogyan a Romániába került magyar lakosság egyenjogúságát is kilátásba helyezték. A román tőkés-földesúri rendszer visszaélhetett ugyan a Gyulafehérvárt leszögezett demokratikus elvekkel akár saját népe, akár a kisebbségek kárára, de azok az elvek minden megpróbáltatáson át is a közös béke és népérdek, a testvériség zálogává váltak, erkölcsi támaszt jelentve minden szociális és nemzeti elnyomással szemben az antifasiszta harc új időszakában is.

Ebben az értelemben hirdeti az EMSZ kiadásában megjelent program: „Meggyőzni kívánjuk az országban velünk élő más népek fiait, hogy tömörülésünk a népek testvériségét szolgálja, és senki ellen nem irányul. A megrendezendő széles körű tanácskozáson szükségesnek látjuk a közös sérelmek elleni küzdelmekben velünk összeforrott erdélyi román, német, zsidó, ukrán dolgozó testvéreink kiküldöttjeinek részvételét.” Az EMSZ a következőkben még beszámolhatott az 1940. február 4-én lezajlott brassói Népi Találkozóról is, a tervezett széles körű tanácskozást azonban, ahol átfogó megnyilatkozásra kerülhetett volna a sor, a bekövetkező súlyos idő már nem engedte meg. Csak a két megtartott Népi Találkozó tanulságai maradtak a felszabadulás utánra, amikor is a MADOSZ Magyar Népi Szövetségévé szélesedett, s a Romániát a népi demokráciából a szocializmusba átvezető Országos Demokrata Arcvonal sorában vett részt egy új történelem alakításában.

A régi lapot idézve, foglaljuk össze mindazt, ami róla tudnivaló, Székely Mihály déscichegyi földműves egyszerű és igaz szavaival. Ezek az EMSZ első (és egyetlenül maradt) évének betöltésekor így jelentek meg a lapban: „Mivé nőtt az Erdélyi Magyar Szó egy év alatt? Terebélyes fává, mely alatt helyet kap nemzetiségi és felekezeti különbség nélkül minden dolgozó. Szabad szószékké, melyen minden dolgozó elmondhatja panaszait. Ez a lap a mienk, munkásoké, földműveseké, minden dolgozóé. Mi hoztuk a világra, mi tartjuk fenn, és — mi írjuk.” Ez az, ami feleldhetetlen.